

חיים בתמונות | נועה קלנר

לכל אחד ביאליק משלו

מקפדתו כעורך, דרך הסיוע שהגיש לנדכאים ועד יחסו ליום השבת • ספרו של שמואל אבנרי על ביאליק מלמד על רבגוניותו של המשורר הלאומי

ביקורת | אביעד הכהן

אף שחלפו כ-90 שנה מאז פטירתו של חיים נחמן ביאליק, מוסיפות רמותיו ורצירתו העשירה לייצר מאות רבות של מחקרים וספרים. אחד המעניינים שבהם הופיע לאחרונה, וכשמו כן הוא: הוא חושף את פניו המרובות והמגוונות של "המשורר הלאומי". בשונה מן הדימוי הרווח, חיים נחמן ביאליק לא היה רק משורר או סופר, אלא גם איש ציבור ומתרגם, מוציא לאור ויום של מפעלי כינוס ספרותיים, עורך קפדן של כתבי אחרים ומורה דרך תרבותי.

מחבר הספר, שמואל אבנרי, שניהל שנים רבות את בית ביאליק בתל אביב, וכיום מופקד על ארכיונו, חשף במהלך מחקר בן עשרות שנים גילויים חדשים ומרתקים. אלה נתאגדו כעת לא מקום אחד ומצוינים את מכלול מפעלו הספרותי, התרבותי והציבורי של המשורר. אגב, כך מפי רוב אבנרי כמה מן הדימויים הכוזבים שהורבקו לביאליק, כגון שנאתו את ה"מורחים" או עושרו.

אבנרי מוכיח ביצירה זו שגם עיסוק מחקרי וניתוח דמותו של סופר ומשורר גדול עשויים להיות חומר קריאה מרתק לא רק ליוצרי ח" (תרתו משמע), אלא לכל שוחר תרבות, היסטוריה וסופר. בלשון קולחת, וליעית במסע מעין בלשי, הוא מתחקה אחר ביאליק האיש, שתומך ביהומים, באלמנטו הנדכאים ופונה לראש העיר בתל אביב, ירדו מאיר ריו גנץ, כדי שיתן רישיון להפעלת קיסוס לארם שפנע בעמוד השדרה ומכירת הגזוז עשויה להצילו מרעב.

"ביאליק החבר, האדם הרחמן, הם לא תוספת לשירתו כי אם נשמת נשמתה", העיר על ביאליק עמיתו הצעיר יעקב פיכמן. גם לאחר שנענתה משאלתו, לא נחה רוחו של המשורר. "התעברתי הועילה", הוא כתב במכתב התודה ששלח לראש העיר, "אבל כמה עוול יש בעולם שאין אני יכול לתקונו וכמה אנשים כעירונו סובלים מזה שאינם יכולים להגיע אלי ולר" רוש לעזתי".

חשיבותו של המסמכים שגאל הועלה אבנרי רמתה הגשיה, מתוך חררי הפנים שארר, כיון, הובך שמדובר במסמכים שנכתבו בזמן

אמת, ורובם ככולם לא היו מיועדים לפרסום. כאן מתגלה ביאליק כבלוא רגישותו האנושית, ללא מסיכות.

בהקשר שנה לחלוטין, מתלונן ביאליק באוני מקורביו על מחלת ה"נאפת" – הגאומים המשי מימים והאינסופיים שליוו את מסעותיו ברחבי תבל, ושגם לקורא בן ימינו יישמע מוכרם בכל מקום שאליו הגיע נערכה לו קבלת פנים חגיגית, שבמהלכה חשב כל עסקן וזטר מליגה ד' שעליו לשאת דברים בזכות המשורר ופועלו. סבלנותו של ביאליק פקעה לא אחת לנוכח פטי פטת זו, רוויית הקלישאות והמליצות הנבובות.

במהלך מסע ארוך בן המישה חודשים (1) שערך באר"ב לשם איסוף תרומות לקרן היסוד, התי לונן לביאליק במכתב שכתב לאחד מידידיו: "אני תמיד עולה הייתי לנדרום הגאומים" אלא, לפי שהחוקר בו לעיבון עד תום הסעודה וגביית הכספים שאחריה..."

לצד האנקדוטות המשעשעות והסיפורים המ לבנים שפוררים לאורך כל הספר, דן המחבר גם בסוגיות כבדות הרבה יותר, דוגמת "השבת של ביאליק". ביאליק היה מנושאי רברו של יום השבת, ואף יום וניהל ביד רמה את מסיבות "עונג השבת" בואלם "אל שם" בתל אביב. לצד זאת, נהג לעשן בשבת ברל"ת אמות ביתו. כאשר תקפו אותו על שניות זו, השיב במכתב מנומק ובו טען כי לדעתו נוספו סייגים ואיסורים אינספור על מצוות השבת המקורית, שאין בהם טעם ותכלית. בה בעת ייחל ופעל להשבת "מלכות השבת ככל וזהרה ותפארתה".

יקצר המצע מלתאר את שפע החומר והפנינים שדרה שמואל אבנרי מיזה הגדול של יצירת ח"נ ביאליק לענפי השונים. נציין רק דוגמות ספורות וייחודיות, כגון יחסו העוקצני והאירוני נישל ביאליק לאקרימיה ("דוקטור דוקטרי"): פעילותו כעורך קפדן המקפץ ללא רחם בטק"טטים שהונחו לפתחו כדי לטייבם: "המשפט" שניהל עם בעל ביתו יהושע חנא רבינצקי בינו ספורות וייחודיות, כגון יחסו העוקצני והאירוני נישל ביאליק לאקרימיה ("דוקטור דוקטרי"): פעילותו כעורך קפדן המקפץ ללא רחם בטק"טטים שהונחו לפתחו כדי לטייבם: "המשפט" שניהל עם בעל ביתו יהושע חנא רבינצקי בינו

שורר, כגון "נר נד". רוצה לומר – "כמה ביאליק יש?" זהו אוצר בלום לכל שוחר תרבות וספר; יצירת חובה, שלצד הלימוד והמרת עולמו של המשורר הלאומי – גם התאהב ממנה מוכבטת.

באחד הקטעים בספרי ביאליק מתלונן באוני "הנאפת" – הגאומים המשמימים שליוו את מסעותיו ברחבי תבל

נועה קלנר היא מאיירת והמנהלת האמנותית של מסיבל "אאוטליין" – איור ומילים בירושלים, שיתקים 5-12 באוגוסט בירושלים

כמה ביאליק יש? – זה רבינו מניו של המשורר הלאומי / שמואל אבנרי, ידעות ספרים, 528 עמ'